

TEMAT: ZIELONA ENCYKLIKA „LAUDATO SI” PAPIEŻA FRANCISZKA

Autorki: Danuta Matuszczak,
Danuta Meyer-Seroczyńska

Nazwa szkoły: Samorządowa Szkoła Podstawowa im. Majora Henryka Sucharskiego w Gościnnie

Czas trwania: 90 minut

Poziom edukacyjny: II etap edukacyjny

Związek z podstawą programową:

Religia

Umiejętność wyrażania własnych opinii.

Hierarchizacja podstawowych wartości moralnych.

Umiejętność rozwiązywania trudnych sytuacji w duchu chrześcijańskim.

Plastyka

Tworzenie wypowiedzi – ekspresja przez sztukę. Uczeń podejmuje działania twórcze, posługując się podstawowymi środkami wyrazu plastycznego; realizuje projekty w zakresie form użytkowych, w tym służące kształtowaniu wizerunku otoczenia.

Cele:

Uczeń i uczennica:

definiują pojęcia „ekologia” i „środowisko naturalne”, dostrzegają związek między mądrym korzystaniem z darów przyrody a zdrowiem i szczęściem człowieka;

podejmują konkretne działania na rzecz ochrony najbliższego środowiska przyrodniczego, kierując się słowami papieża Franciszka;

analizują fragmenty Encykliki „Laudato si” i wyciągają wnioski; rozumieją, dlaczego otaczający nas wielki i piękny zasób przyrody otrzymany od Boga wymaga od nas odpowiedzialnego traktowania;

współpracują w zespole;

formułują kilka zasad, którymi trzeba się kierować w codziennym życiu, aby „ratować świat”;

realizują własne działania artystyczne na temat „zielonej encykliki” papieża Franciszka, które wpłyną na zwiększenie świadomości społecznej w zakresie zrównoważonego rozwoju;

wykazują wrażliwość plastyczną i estetyczną oraz kreatywność;

potrafią wskazać poprzez pracę plastyczną, za co mogą być odpowiedzialni w swoim otoczeniu.

Metody, techniki i formy pracy: miniwykład, praca z tekstem źródłowym i mapą, rozmowa, praca zespołowa i działania plastyczne, burza mózgów, metaplan.

Materiały pomocnicze:

Materiał nr 1 – fragmenty tekstów Encykliki „Laudato si” papieża Franciszka, karty pracy dla ucznia.

Materiał nr 2 – materiały plastyczne.

Materiał nr 3 – mapa świata przedstawiająca podział na globalną Północ i globalne Południe.

1. Modlitwa.

2. Czynności wstępne. Przygotowanie warsztatu pracy i potrzebnych materiałów (5 minut).

3. Nauczyciel odczytuje uczniom „Pieśń słoneczną” św. Franciszka z Asyżu – patrona ekologów. Następnie wyjaśnia, co łączy „Pieśń słoneczną” z tytułem „Laudato si’”, encykliki napisanej i skierowanej do nas przez papieża Franciszka, której fragmenty będą w dalszej części lekcji przez nas analizowane. Dla większego efektu nauczyciel włącza prezentację z tłem muzycznym przedstawiającą zdjęcia niezanieczyszczonego środowiska naturalnego oraz zdjęcia pokazujące środowisko zdegradowane.

Encyklika bierze swój tytuł z inwokacji św. Franciszka: „Laudato si’, mi’ Signore” – „Pochwalony bądź, Panie mój”. Papież przypomina, że w „Pieśni słonecznej albo pochwalę stworzeń” („Canticum delle creature”) dla św. Franciszka nasz wspólny dom jest jak siostra, z którą dzielimy istnienie, i jak piękna matka, biorąca nas w ramiona¹⁰. My sami jesteśmy z prochu ziemi (por. Rdz 2, 7). Nasze własne ciało zbudowane jest z pierwiastków naszej planety, jej powietrze pozwala nam oddychać, a jej woda ożywia nas i odnawia¹¹.

Papież przez encyklikę chce wskazać, że za przykładem św. Franciszka z Asyżu konieczne jest połączenie troski o środowisko ze szczerą miłością do człowieka i z ciągłym zaangażowaniem w problemy społeczeństwa (5 minut).

4. Katecheta prosi uczniów o wypowiedzi związane z pojęciami „ekologia” i „środowisko naturalne”. Uczniowie zapewne spotkali się już z tymi słowami na lekcjach przyrody, we własnym domu, na lekcjach wychowawczych, w najbliższym otoczeniu, podczas wycieczek czy biorąc udział w różnych akcjach, takich jak Dzień Ziemi, Tydzień Edukacji Globalnej, Sprzątanie Świata. Burza mózgów – skojarzenia wypisujemy na tablicy (5 minut).

5. Nauczyciel wyświetla uczniom mapę świata obrazującą podział na globalną Północ i globalne Południe (Materiał nr 3). Jednocześnie wyjaśnia, że obie te części ściśle od siebie zależą, i tłumaczy, na czym te zależności polegają. Podkreśla też, że sam papież Franciszek pochodzi z Argentyny – kraju zaliczanego do globalnego Południa (5 minut).

6. Wprowadzenie do części głównej lekcji – metodą wykładu.

Nauczyciel nawiązując do encykliki: papież wskazuje na zależność człowieka od środowiska naturalnego, w którym żyje. Jest ono niezbędne do życia. Jest źródłem pożywienia, bogactwa materialnego, zdrowia i dobrego samopoczucia. Człowiek powoduje degradację środowiska. Jednocześnie obawia się, że niekontrolowany rozwój techniki może obrócić się przeciwko niemu. Dostrzega zatem potrzebę ochrony środowiska naturalnego, a przede wszystkim zaprzestania niszczenia środowiska (3 minuty).

7. Nauczyciel dzieli klasę na 5 grup. Każda grupa otrzymuje fragment encykliki papieża Franciszka z opisaniem zjawiskiem oraz pytaniem, jaki problem poruszony jest w tekście i co można zrobić, aby ten stan zmienić (15 minut; Materiał pomocniczy nr 1).

8. Prezentacja na forum klasy efektów pracy poszczególnych grup, wspólne ich omówienie, ewentualnie wypowiedzenie istotnych kwestii, przedstawienie wniosków (5 minut).

9. Zadania plastyczne – nauczyciel wręcza każdemu zespołowi materiały plastyczne: arkusz brystolu, kolorowe czasopisma, wycinanki, pisaki, farby (5 minut).

Zadaniem zespołów jest wykonanie plakatów związanych z przesłaniem papieża Franciszka zawartym w „zielonej encyklice”, omówionej na lekcji religii. Wykonując to zadanie, uczniowie zwracają uwagę, aby napisy i obrazy zamieszczone na plakatach niosły wyraźny przekaz dla odbiorcy. Materiałem pomocniczym w zadaniu plastycznym są wyciągnięte wcześniej wnioski (30 minut).

¹⁰ Por. Jan Paweł II, Encyklika „Redemptor hominis” [dalej RH], nr 15, w: Jan Paweł II, „Dzieła zebrane”, t. I, „Encykliki”, wyd. M, Kraków 2006, s. 42–43.

¹¹ 28. Papieska Rada „Iustia et Pax”, „Kompedium nauki społecznej Kościoła”, 483.

10. Pokaz – uczniowie kolejno prezentują swoją pracę (10 minut).

11. Zadanie domowe. Przygotowanie ulotek zachęcających do postępowania według zasad omawianych na lekcji.

Materiał pomocniczy nr 1

Fragmenty Encykliki „Laudato si’”

Grupa 1.

Zanieczyszczenia, odpady i kultura odrzucenia – „Nasz dom, Ziemia, zdaje się stawać coraz większym składem nieczystości” (nr 21).

„21. Trzeba również wziąć pod uwagę zanieczyszczenie powodowane przez odpady, w tym odpady niebezpieczne, obecne w różnych środowiskach. Co roku wytwarzane są setki milionów ton śmieci, z których wiele nie ulega biodegradacji: odpady domowe i komercyjne, odpady rozbiórkowe, medyczne, odpady elektroniczne i przemysłowe, odpady bardzo toksyczne i radioaktywne. Nasz dom, Ziemia, zdaje się stawać coraz bardziej ogromnym składem nieczystości. W wielu częściach świata osoby w podeszłym wieku z nostalgią wspominają krajobrazy z przeszłości, które obecnie są zasypane śmieciami. Zarówno odpady przemysłowe, jak i środki chemiczne stosowane w miastach i na polach mogą wywoływać kumulowanie się związków trujących w organizmach okolicznych mieszkańców, które występuje nawet wtedy, gdy poziom obecności toksycznego pierwiastka w danym miejscu jest niski. Bardzo często środki zaradcze są podejmowane dopiero wtedy, kiedy skutki okazują się nieodwracalne dla zdrowia ludzi”.

Grupa 2.

Zmiany klimatyczne – „Są problemem globalnym, z poważnymi następstwami ekologicznymi, społecznymi, ekonomicznymi, politycznymi oraz dotyczącymi podziału dochodów”, jednak niestety „wielu z tych, którzy mają więcej środków oraz władzy gospodarczej i politycznej, zdaje się koncentrować głównie na maskowaniu problemów lub ukrywaniu objawów” (nr 25–26).

„Zmiany klimatyczne są problemem globalnym, z poważnymi następstwami ekologicznymi, społecznymi, ekonomicznymi, politycznymi oraz dotyczącymi podziału dochodów, i stanowią jedno z największych wyzwań dla ludzkości. Najprawdopodobniej najpoważniejsze konsekwencje spadną w najbliższych dziesięcioleciach na kraje rozwijające się. Wielu ubogich mieszka na obszarach szczególnie dotkniętych zjawiskami związanymi z ociepleniem, a ich środki utrzymania zależą w dużym stopniu od zasobów naturalnych oraz tak zwanych usług ekosystemowych, takich jak rolnictwo, rybołówstwo i zasoby leśne. Nie dysponują innymi możliwościami utrzymania się ani innymi zasobami, pozwalającymi im na dostosowanie się do skutków zmian klimatu czy stawienie czoła sytuacjom katastrofalnym. Mają też niewielki dostęp do opieki socjalnej. Na przykład zmiany klimatyczne powodują migracje zwierząt i roślin, które nie zawsze mogą się zaadaptować, a to z kolei wpływa na zasoby osób najbardziej potrzebujących, które są również zmuszone do migracji z wielką niepewnością co do przyszłości swego życia i życia ich dzieci. Tragiczne jest zwiększenie liczby migrantów uciekających od biedy spowodowanej degradacją środowiska, którzy w konwencjach międzynarodowych nie są uznawani za uchodźców. Noszą oni ciężar swego życia, pozostawieni samym sobie, bez jakichkolwiek norm dotyczących ochrony. Niestety istnieje powszechna obojętność wobec tych tragedii, jakie dzieją się w różnych częściach świata. Brak reakcji wobec tych dramatów naszych braci i siostr jest oznaką utraty owego poczucia odpowiedzialności za naszych bliźnich, na której opiera się każde społeczeństwo obywatelskie.

26. Wielu z tych, którzy mają więcej środków oraz władzy gospodarczej i politycznej, zdaje się koncentrować głównie na maskowaniu problemów lub ukrywaniu objawów, starając się jedynie o ograniczenie negatywnych skutków zmian klimatycznych. Wiele jednak symptomów wskazuje, że skutki te mogą być coraz gorsze, jeśli będziemy kontynuować aktualne modele produkcji i konsumpcji. Dlatego pilne i konieczne stało się prowadzenie takiej polityki, aby w nadchodzących latach emisja dwutlenku węgla i innych gazów zanieczyszczających została drastycznie zmniejszona, zastępując na przykład paliwa kopalne i rozwijając odnawialne źródła energii. W świecie istnieje niewielki poziom dostępu do czystej i odnawialnej energii. Trzeba jeszcze rozwijać odpowiednie technologie gromadzenia energii. Niemniej w niektórych krajach osiągnięto postęp, który zaczyna być znaczący, choć nie jest on jeszcze wystarczająco zaawansowany. Zostały również poczynione inwestycje na rzecz technologii produkcji i transportu, zwiększające ich energooszczędność, a także sposobów budowania czy restrukturyzacji budynków, które przyczyniają się do zmniejszenia zużycia energii oraz surowców. Ale tym dobrym praktykom daleko do powszechności”.

Grupa 3.

Kwestia wody – „Dostęp do bezpiecznej wody pitnej jest istotnym, fundamentalnym i powszechnym prawem człowieka, ponieważ determinuje przeżycie osób i z tego względu determinuje korzystanie z innych praw człowieka” (nr 30).

„Podczas gdy stale pogarsza się jakość wody, którą dysponujemy, to w niektórych miejscach rozwija się skłonność do prywatyzacji tych szczupłych zasobów, stających się towarem, który jest podporządkowany prawom rynku. W rzeczywistości dostęp do wody pitnej i bezpiecznej jest istotnym, fundamentalnym i powszechnym prawem człowieka, ponieważ determinuje przeżycie osób i z tego względu jest warunkiem korzystania z innych praw człowieka. Ten świat ma poważny dług społeczny wobec ubogich, którzy nie mają dostępu do wody pitnej, gdyż jest to odmawianie im prawa do życia zakorzenionego w ich niezbywalnej godności. Dług ten spłaca się częściowo poprzez większą pomoc finansową, by zapewnić czystą wodę i usługi kanalizacyjne ludom najuboższym. Mamy jednakże do czynienia z marnotrawieniem wody nie tylko w krajach rozwiniętych, ale również w tych mniej rozwiniętych, posiadających spore rezerwy. Pokazuje to, że problem wody jest częściowo kwestią edukacji i kultury, bo nie ma świadomości wagi tych zachowań w kontekście wielkiej nierówności”.

Grupa 4.

Zatrącenie różnorodności biologicznej – „Każdego roku znikają tysiące gatunków roślin i zwierząt” (nr 33), czego konsekwencji nie można przewidzieć, podczas gdy my wszyscy to „istoty stworzone, które potrzebują siebie nawzajem” (nr 42).

„33. Ale nie wystarczy myśleć o różnych gatunkach jedynie jako ewentualnych «zasobach», które można by eksploatować, zapominając, że mają one wartość samą w sobie. Każdego roku znikają tysiące gatunków roślin i zwierząt, których nie będziemy już mogli poznać, których nie będą już mogły zobaczyć nasze dzieci, gatunków utraconych na zawsze. Zdecydowana większość ginie z przyczyn związanych z jakimś ludzkim działaniem. Z naszego powodu tysiące gatunków nie będzie swoim istnieniem chwaliło Boga ani też nie będą przekazywać nam swego orędzia. Nie mamy do tego prawa.

42. Musimy znacznie więcej inwestować w badania, aby lepiej zrozumieć zachowanie ekosystemów i właściwie analizować różne zmienne wpływające na wszelkie istotne modyfikacje środowiska. Ponieważ wszystkie stworzenia są ze sobą powiązane, każde z nich musi być doceniane z miłością i podziwem, a my wszyscy, istoty stworzone, potrzebujemy siebie nawzajem. Każdy kraj jest odpowiedzialny za troskę o tę rodzinę, dlatego powinien dokonać dokładnej inwentaryzacji żyjących gatunków w celu opracowania programów i strategii ochrony, dbając ze szczególną troską o te, które są zagrożone wymarciem”.

Grupa 5.

Globalna niesprawiedliwość – Rozwiązaniem nie jest redukcja urodzeń, ale przeciwstawianie się „skrajnemu i selektywnemu konsumpcjonizmowi” (nr 50).

„50. Zamiast rozwiązywać problemy ubogich i myśleć o innym świecie, niektórzy chcą jedynie proponować ograniczenie liczby urodzeń. Nie brakuje nacisków międzynarodowych na kraje rozwijające się, uzależniania pomocy gospodarczej od zastosowania określonej polityki „zdrowia reprodukcyjnego”. Ale «jeśli prawdą jest, że nierówne rozmieszczenie populacji i różnice w dostępności zasobów stanowią przeszkodę w rozwoju i uzasadnionej eksploatacji środowiska, to trzeba również przyznać, że wzrost demograficzny można w pełni pogodzić z integralnym i solidarnym rozwojem».

28. Obwinianie wzrostu demograficznego, a nie skrajnego i selektywnego konsumpcjonizmu, jest sposobem na uniknięcie stawienia czoła problemom. W ten sposób usiłuje się usprawiedliwić dotychczasowy wzorzec dystrybucji, w którym mniejszość uważa, że ma prawo do konsumpcji w takiej proporcji, której nie sposób byłoby upowszechnić, bo planeta nie byłaby nawet w stanie pomieścić odpadów takiej konsumpcji. Wiemy również, że marnotrawstwu ulega niemal jedna trzecia produkowanej żywności, a «żywność, którą się wyrzuca, jest niejako żywnością kradzioną ze stołu ubogich».

29. Niemniej jednak nie ulega wątpliwości, że musimy zwrócić uwagę na brak równowagi w rozmieszczeniu ludności na danym terytorium, zarówno na poziomie narodowym, jak i na świecie, ponieważ wzrost konsumpcji może doprowadzić do złożonych sytuacji regionalnych ze względu na splot problemów związanych z zanieczyszczeniem środowiska, transportem, przetwarzaniem odpadów, utratą surowców czy jakością życia”.